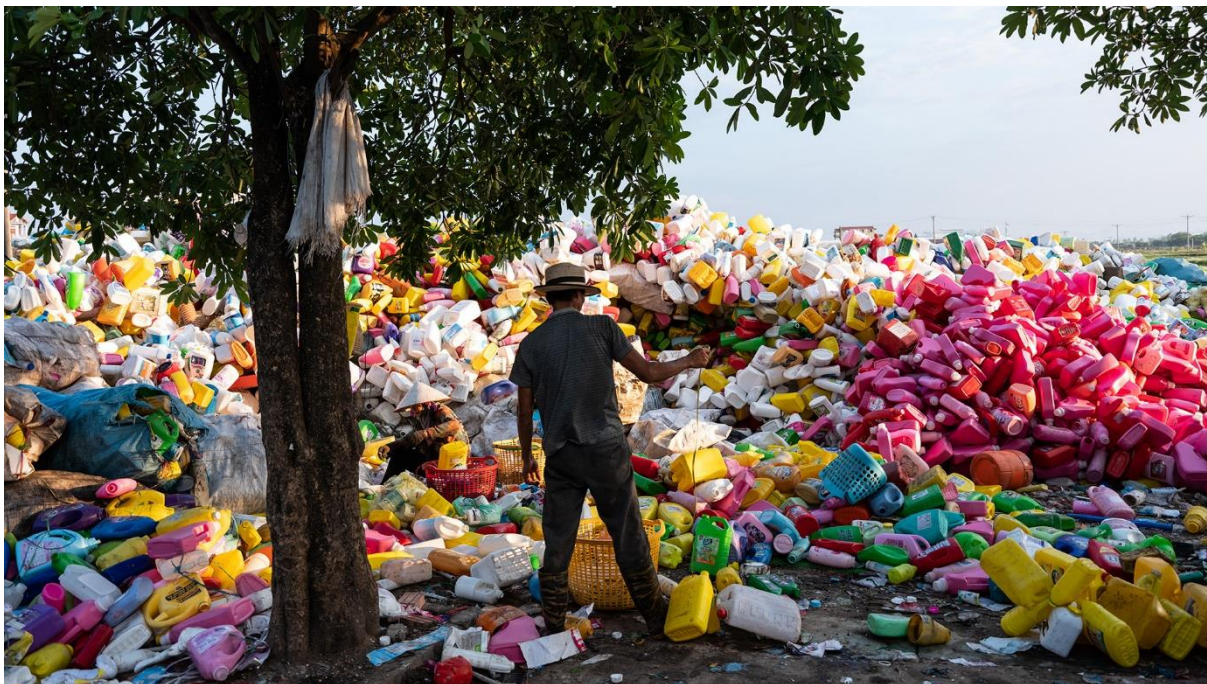

POLY

OLOF JARLBRO

29 augusti 2024 – 2 februari 2025

UTSTÄLLNINGSTEXTER

DUNKERSKULTURHUS

POLY

Varje år produceras uppskattningsvis 400 miljoner ton plast. Poly är en förkortning av Polyethylene (PE), som är den vanligaste formen av plast. Långt ifrån allt återvinns. Plasten omskapas och förgiftar natur. Minst 8 miljoner ton plast hamnar årligen i haven. Produktionen av plast förväntas att öka och likaså nedsmutsningen av hav och natur.

Olof Jarlbro – född 1978 i Helsingborg, utbildad i Prag och New York, numera boende utanför Sofia – är en etablerad bildjournalist och fotograf med världen som arbetsfält. Han har fotograferat drogkrig och tuffäktning i Filippinerna, skildrat krigen i Ukraina och Syrien. Hans bilder har publicerats internationellt i en rad tidningar, tidskrifter och böcker världen över.

Fotoserien *Poly* har vuxit fram i samband med tidigare projekt i länder som Indonesien, Vietnam, Filippinerna och Indien. Jarlbro iakttog att plastens användning var likartad i dessa länder. Trots att en stor del av befolkningen i nämnda länder har fått det bättre ekonomiskt så läggs samhällets ökade resurser ännu inte på någon större infrastruktur för att återvinna plast. I stället hamnar den i utkanterna och i områden där människor kämpar för att överleva från dag till dag. Inte minst blir de själva stora konsumenter av engångsförpackningar. Samtidigt utgör plasten en liten möjlighet till överlevnad genom att samla, sortera och sälja den vidare.

I serien *Poly* använder Jarlbro sin förmåga att få access till enskilda människors berättelser; de som lever i utkanten och är särskilt utsatta för konsekvenserna av den globala ekonomin. Dessa berättelser blir mikrohistorier utifrån vilka Jarlbro i slutändan genererar ett perspektiv på makronivå över hur världen ser ut idag, hur vi använder jordens resurser och produktionsmedel samt hur det globala kretsloppet hänger samman mellan kontinenter och skiftande samhällsklasser.

Texterna till utställningen är förkortade versioner av Olof Jarlbros texter som återfinns i boken *Poly*. Inga verk har enskilda titlar. Filmsekvenserna med ljud i utställningen är från Hanoi, Vietnam.

Utställningen är producerad av Dunkers Kulturhus

Utställningsproducenter: Alexandra Lige Berglund och Martin Schibli

För mer information och program i samband med utställningen vänligen se:

<https://dunkerskulturhus.se/utstallning/poly/>

Eller kontakta Martin Schibli: Martin.Schibli@helsingborg.se

Fredric Bauer – Några anmärkningar om plast

På 1950-talet började plaster bli vanliga i olika produkter, och sedan dess har användningen bara exploderat. Från början sågs plastmaterial som moderna, avancerade och värdefulla, men efterhand har de alltmer kommit att symbolisera slit-och-släng-samhällets engångsprodukter. 2019 producerades 460 miljoner ton plast i världen – motsvarande 45 000 Eiffeltorn eller mer än alla världens människor – och produktionen fortsätter att öka. I Sverige förbrukar vi drygt 150 kg plast per person och år, nästan tre gånger mer än det globala genomsnittet. Även om förpackningar är det största användnings-området är vår vardag idag formad av plast på många fler sätt: bussarna och bilarna vi åker i, kläderna och skorna vi bär, telefonerna vi kommunicerar med samt är golven och möblerna i våra hem till stor del gjorda av plast.

En del plastprodukter, som vattenledningar och husisolering, används under många år, men majoriteten av all plast blir avfall efter kortare tid. Livsmedelsförpackningar används bara några dagar och andra produkter används några månader eller något år. Samma egenskaper som gör plaster till så enastående material – att de håller otroligt länge utan att brytas ner – gör också plastavfall till ett särskilt stort problem. I de flesta delar av världen läggs plastavfall fortfarande på stora deponier eller soptippar, om det alls samlas in. Mycket avfall dumpas okontrollerat och hamnar så småningom i skogar, floder och hav. Deponierna är farliga för både människorna och miljön runtom. Ändå är de en livsmiljö för många människor vars bästa chans till daglig inkomst är att leta återvinningsbara material i avfallshögarna.

Trots att många – men inte alla – plaster går att återvinna är det bara en mycket liten del av all plast som återvinns efter att den har använts. I världen är det knappt 10% av plastavfallet som återvinns. I Sverige och andra länder i Västeuropa är återvinningen lite högre, nästan 15%. I Sverige förbränns idag det mesta av plastavfallet, vilket ger stor klimatpåverkan eftersom plast består av fossila bränslen. Skälen till den låga återvinningen är många, inte minst att produkter inte designas för att kunna återvinnas samt att ny plast är billigare och enklare att använda än återvunnen plast. Återvinning är dyrt eftersom plasten måste samlas in, sorteras och hanteras i flera led innan den kan bli till nya plastprodukter. Rika länder i Europa och Nordamerika har länge exporterat en stor del av sitt plastavfall för återvinning utomlands. Det har också skett storskalig smuggling till länder där avfallet till slut har dumpats, med stora effekter på människor och miljö. Även i Sverige är olaglig avfallshantering ett problem, vilket har visats av skandaler med farliga soptippar och avfallsbränder de senaste åren.

Plast har i många fall unika egenskaper som verkligen kan göra nytta. Men för att vår produktion och konsumtion av plast i framtiden ska bli hållbar måste många saker förändras. Användningen av fossila bränslen för att producera plast måste minska och ersättas med återvunnet och förnybart material. Produktionen och konsumtionen måste minska från de nivåer vi har vant oss vid idag genom att vi konsumerar färre produkter och använder de produkter vi har under längre tid. Vissa typer av plaster bör fasas ut tillsammans med användningen av särskilda miljö- och hälsofarliga kemikalier. Många typer av produkter måste börja designas och tillverkas så att materialen effektivt kan återvinnas efter användning. Detta kräver förändringar av enskilda konsumenters vanor, företagets rutiner samt nationell och internationell lag.

Fredrik Bauer är biträdande universitetslektor i teknik och samhälle, Lunds Tekniska Högskola

OLOF JARLBRO: VIETNAM

Den snabba ekonomiska tillväxten i Vietnam tillsammans med urbanisering och förändrade livsstilar har lett till en landsomfattande plastföroreningskris. Vietnam är sedan några år tillbaka nummer fem i världen som en av de största plastförorenarna i haven.

Ca: 20 kilometer utanför Hanoi, ligger den lilla byn Minh Khai, som i nästan tre decennier har återvunnit plast och byn har lyckats bli rik på köpet. Men priset byborna har fått betala är att byn anses vara en av det mest förorenade platserna i hela Vietnam. Som resande fotograf finner jag mig ofta letande efter platser som inte alltid är kända för allmänheten, detta kan vara ett frustrerande och tidskrävande arbete, men att hitta byn Minh Khai var enkelt, det var bara att följa doften av brända plastsopor. En doft som sträcker sig flera km från byn. För de flesta som kommer till byn är det som att besöka en soptipp. Men för invånarna i byn är plastsoporna "business" och affärerna blomstrar.

Arbetet att sortera plastsoporna är både hårt och smutsigt. Ofta utvecklar arbetarna stora såriga utslag som sällan läker och förvärras hela tiden med arbetet. Temperaturen i skuggan ligger runt 34 grader men det är inte ovanligt att temperaturen går upp till 40 under de riktigt varma månaderna och då är arbetet direkt olidligt.

Vid ett ståtligt hus, med några blänkande bilar parkerade utanför, träffar jag Toan 53 år, ägaren av företaget Minh Khoi som återvinner och tillverkar plastsäckar. Hans fabrik ligger intill huset, vilket har resulterat i att gatan är full med plastsopor, men innanför Toans grindar är det exemplariskt rent, det enda som påminner om att vi är i sopbyn är dofterna som tränger sig in vart man än är.

Med nyfikna ögon tittar hela familjen på mig. Toans son Khoi, 19 år, översätter. Min far har sett dig hela veckan gå runt med dina kameror, varför? Jag förklarar att jag är fotograf och arbetar på en utställning och ett bokprojekt om plastföroreningar där jag reser runt i världen till platser där plastföroreningar är ett problem. Toan nickar förstående, och håller upp en kopp te. Toan är "selfmade" och har den där auran omkring sig som man finner hos människor som skaffat en förmögenhet från ingenstans förutom en idé och eget hårt arbete. I drygt 20 år har hans plastexport vuxit.

Den största delen av plast i Minh Khai kommer dock inte från Vietnam utan är importerad från väst, ofta med kinesiska mellanhänder för att sen återvinnas till plast-pellets och skickas vidare till Kina för olika typer av tillverkning. När plastprodukterna - vad de än må vara - är klara skickas de tillbaka till västvärlden. Detta kan man kalla en "återvinningscykel" men knappast miljövänlig med tanke på de mängder koldioxidutsläpp som krävs för att frakta konsumerad plast för återvinning, sen för tillverkning och till sist fraktas tillbaka till väst som färdiga produkter.

OLOF JARLBRO: INDONESIA

Megastaden Jakarta har vuxit snabbt och har nu över 11 miljoner invånare. Infrastrukturen, som lyser med sin frånvaro när det gäller avfallshantering, är en av de bidragande faktorerna till att Indonesien ligger högt upp på listan bland de länder som bidrar till mest plastföroreningar i havet. Men vart tar plasten och soporna vägen, det som inte rinner ut i sjöar eller hamnar i havet? Svaret på denna fråga är Bantar Gebang, Sydostasiens största soptipp. Ett hem för över 3000 familjer som alla lever på att plocka plast och övriga sopor som de kan sälja för återvinning.

Det tar drygt en och halv timme med motorcykel att ta sig från Jakartas stora skyskrapor i centrum till industriområdet där den enorma soptippen ligger. Likt många andra soptippar i Asien finns små byar runt soporna. Plaståtervinning är en växande industri som globalt omsätter över 40 miljarder US dollar. Uppskattningsvis sysselsätter den runt 20 miljoner arbetare över hela världen, som alla samlar in plastskräp och återvinner utanför det officiella avfallshanteringssystemet. Soptippen har under åren vuxit i sådana proportioner att det skapats konstgjorda landskap med både dalar och berg. Det är svårt att vänja sig vid doften, hög luftfuktighet gör att lukten inte bara tränger sig in i näsan utan stannar kvar på hud och kläder.

Min närvaro drar till sig soptippens vaktstyrka som vänligt kör mig till sin kontorsbyggnad så jag kan fylla i alla formella papper för att kunna röra mig fritt på området och ta bilder. Skymningen kommer snabbt och lägger ett svart skynke över soplandskapet, som bryts av med grävskepornas strålkastare eller arbetarnas pannlampor. En lastbil tutar till. En ung pojke öppnar dörren och viftar att jag ska hoppa in. Han heter Rohmad och kör sopor mellan Jakarta och Bantar Gebang och eftersom det är nästan omöjligt att få tag på en taxi när mörkret inträtt, åker jag sopbil tillbaka till centrum. Rohmad har kört lastbil i tre år, innan dess arbetade han på sopberget. När jag frågar honom om det är bättre att köra lastbil svarar han på knagglig engelska: *Dreams end on Bantar Gebang*.

Mitt tillstånd för att fotograferar på Bantar Gebang verkar inte kunna bli klart inom de närmaste veckorna, dock får jag rådet att försöka med Bekasi-regionens administrationsavdelning, eftersom soptippen är så pass stor, delar Jakarta tippen med Bekasi och tydligen är de mer välvilliga att ge ett tillstånd där. Min lokala fixare och översättare Rayhan kör mig runt på sin slitna vespa mellan olika myndighetsbyggnader tills vi har ett tillstånd att fotografera på tippen.

Plastföroreningarna hamnar även i sjöar och vattendrag. Exempelvis har Citarum River blivit en av världens mest förorenande sjöar. Det har gjort att miljöorganisationer både lokalt och från andra länder har börjat att rensa sjöarna på plast och skräp. De timmar jag är ute på en liten motorbåt på Jakartas kanalsystem stöter vi på flera före detta fiskare som nu har båten full av plast istället för fisk.

OLOF JARLBRO: FILIPPINERNA

Road 10 sträcker sig längst kuststräckan bredvid kåkstäder i Manillas eftersatta stadsdel Tondo. På den tungt trafikerade vägen passerar allt från lastbilar till lådcyklar. Stadsjeeparna kör med stängda fönsterrutor och dörrar på grund av mängden kriminella som lurpassar vid stoppljus.

Enligt data från Metro Manila Development Authority samlas dagligen in 33 000 kubikmeter avfall från Metro Manilla. Det förorenade Manilla Bay bidrar med en extremt dålig lukt från brända sopor, rutten mat och dieselavgaser. Ett icke fungerande avloppssystem gör odören nästintill olidlig. De flesta i Tondo lever långt under fattigdomsgränsen enligt filippinska myndigheter. Många av Tondos invånare lever på att sortera plastsoporna från Metro Manilla, så kallades *scavengers*.

Förut räknades scavengers som delaktiga i en kriminell grå ekonomi, men i dagsläget betraktas de som en organiserad kraft i återvinningskedjan och bidrar med sophantering med att fördela plastförpackningar, metaller och annat. Det finns tusental scavengers i Metro Manilla och sophanteringens omsätter stora summor. Ett komplext system där de som inhandlar soporna specialiserar sig på utvalda produkter som plastflaskor, kartonger, koppartråd, aluminium, glas, trasiga leksaker, maskiner etc. Scavengers tjänar i snitt 100 – 300 pesos (ca 2 till 6 USD) per dag, vilket är under filippinsk minimilön.

Filippinerna är den tredje största förorenaren av plast som hamnar i havet efter Kina och Indonesien. Kuja Efren har arbetat i Manilla Bay i över 20 år skakar på huvudet när han tänker på hur hans arbete blivit svårare och hur han måste jobba allt längre tid för samma mängd fisk och skaldjur. *Plast fastnar i propellern när jag åker ut med min båt, plast fastnar i näten jag lägger och det blir bara sämre*, berättar Kuja Efren uppgivet. Mycket beror på bristande infrastruktur för återvinning och på den ofantliga mängd icke återvinningsbara små plastförpackningar för engångsbruk som den fattigare delen av befolkningen väljer gentemot större återvinningsbara förpackningar som skulle kosta dem 2-3 dagslöner.

Flera politiker i Filippinerna har föreslagit ett rikstäckande förbud på icke nedbrytbara förpackningar samt förbjuda import och användningen av engångsplast. Ett sådant förbud hade snabbt fått bukt med problemet, men det hade också försvårat livet för miljontals filippiner som inte har råd med att köpa större förpackningar. För de tusentals Scavengers som lever på att plocka sopor är inte morgondagens globala problem på deras agenda när livet mer handlar om att få ihop tillräckligt med pengar till mat för dagen. Samtidigt växer soporna av plast lavinartat tillsammans med en ökad ekonomisk tillväxt i Filippinerna.

OLOF JARLBRO: INDIEN

Plastföroreningar i det så kallade "New India" skulle försvinna när premiärminister Narendra Modi lanserade kampanjen "Clean India" 2014. Men under Modis tid vid makten har Indiens plastskräp mer än fyrdubblats. I nuläget producerar Indien över 26 tusen ton plastskräp per dag. Den indiska regeringen menar att 60% återvinns, men enligt CSE (Centre for Science and Environment) statistik baserad på CPCB (Central Pollution Control Board) data klarar Indien bara av att återvinna ca 12%.

Små samhällen har vuxit fram i utkanterna av megastäderna på grund av plastföroreningarna. Bostäder ser mest ut som tillfälliga skjul belägna i anknäring till en större soptipp eller utmed någon väg längs återvinningskedjan av sopor. Nya yrken har skapats, så kallade "scrap pickers" eller "scavengers". Yrken som få vill ta förutom de mest ekonomiskt utsatta.

Kolkatas största och äldsta soptipp är den ökända Dhapa soptippen som tar emot ca 2500 ton sopor per dag. Det ryktas om att de flesta arbetarna dör i tidig ålder på grund av alla kemikalier de utsätts för, eller från de giftiga gaserna när soporna bränns. Men tippens dåliga rykte kommer också ifrån vad arbetarna säger sig ha hittat där genom åren som kroppsdelar, lik, eller spädbarn.

Lastbilsföraren Nilrey, 25 år, visar upp sin Tata lastbil, som han köpt på avbetalning. Plastskräp har gjort detta möjligt säger han medan han spänner fast stora säckar med polyplast på lastbilsflaket. Varje kilo ger 15 rupie (Ca: 2 kr) på en inlämningsstation. Soptippens vaktstyrka ger sig på mig och vill att jag raderar alla bilder på mina sd kort. Sopor och återvinning är en alltmer laddad fråga i Indien och journalister släpps sällan in på miljökritiserade områden.

Det går inte att lyfta Indiens plastproblem utan att nämna Mumbai, känd för sin filmindustri Bollywood, men också för mindre smickrande saker som världens största slum "Dharavi", med över en miljon invånare, eller "Deonar", en av världens största soptippar. Ismael, 52 år, som bor bredvid floden som sträcker sig längst Deonar tippen, har tillverkat sig en flotte som han använder för att samla plast som flyter nedströms - *Förr kunde de ta flera timmar att fylla flotten men nu gör jag det under en timme och det tar aldrig slut* - berättar han uppgivet.

I huvudstaden Delhi har nya förbud tillkommit angående engångsplastpåsar men handlare runt om i staden fortsätter att sälja dem i brist på billiga alternativ samtidigt som staden hanterar 689.8 ton plast dagligen.

POLY

BOK

Filippinerna, Indien, Indonesien och Vietnam

Fotografier 2017- 2023

I boken Poly skildras hur människor utsätts för plastens konsekvenser, sitt eget användande av plastprodukter och hur några får plasten som ett levebröd. Jarlbro dokumenterar hur människors levnadsvillkor i skuggsamhällen på olika platser i världen förenas genom plast. Olof Jarlbro skriver:

För 10 åriga Saladin och hans mamma Djubida som plockar plast för mat, kommer morgondagens beslut knappas påverka dem inom rimlig tid och så länge de kan får betalt för de plasticsopor de hittar kommer de fortsätta plocka tills något bättre kommer.

Fotografier och text av Olof Jarlbro. Förord av Martin Schibli.

231 sidor, 24 L cm x 28 H cm, inbunden.

Rough dog press 2024., Inbunden. Språk svenska och engelska.

ISBN 978-91-981210-5-6

Boken finns till försäljning i butiken på Dunkers kulturhus